

David Vázquez

Obra Social Santa Lluïsa de Marillac: un programa de reinserció social

Resum

L'Obra Social Santa Lluïsa de Marillac és un programa d'integració social adreçat a persones sense recursos en situació d'exclusió social. L'objectiu general de l'entitat és promoure processos de reinserció social mitjançant l'atenció, la prevenció i la promoció individual, així com aconseguir la sensibilització de la societat. Ubicat al barri de La Barceloneta, depèn de la Companyia de les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül i des dels seus orígens ha tingut com a finalitat principal l'atenció als més desfavorits.

Paraules clau:

Reinserció social, Prevenció, Exclusió social, Obra social

Obra Social Santa Luisa de Marillac: un programa de reinserción social

La Obra Social Santa Luisa de Marillac es un programa de integración social dirigido a personas sin recursos en situación de exclusión social. El objetivo general de la entidad es promover procesos de reinserción social mediante la atención, la prevención y la promoción individual, así como conseguir la sensibilización de la sociedad. Ubicado en el barrio de La Barceloneta, depende de la Compañía de las Hijas de la Caridad de San Vicente de Paül y desde sus orígenes ha tenido como finalidad principal la atención a los más desfavorecidos.

Palabras clave: Reinserción social, Prevención, Exclusión social, Obra social

Obra Social Santa Luisa de Marillac: a social rehabilitation programme

The Obra Social Santa Luisa de Marillac social integration programme is aimed at people with no resources who find themselves in situations of social exclusion. The overall objective of the organization is to promote social rehabilitation processes by means of individual care, prevention and support and to foster awareness of the issues within society as a whole. Located in the Barceloneta neighbourhood, the programme is run by the Company of the Daughters of Charity of St. Vincent de Paul and since its inception has been oriented primarily towards caring for the most disadvantaged.

Keywords: Social rehabilitation, Prevention, Social exclusion, Social work

Com citar aquest article:

Vázquez Villamor, David (2014).

"Obra Social Santa Lluïsa de Marillac: un programa de reinserció social". *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 57, p. 110-115

- La complexa i moderna maquinària que genera tanta pobresa no té un rostre. En una ciutat com Barcelona no hi ha un prototip de persona que dorm al carrer. La vida al carrer és a l'extrem d'una espiral feta de ruptures i pèrdues. La consciència i el respecte es desperten des de la mirada atenta¹.

L'Obra Social Santa Lluïsa de Marillac² és un programa d'integració social adreçat a persones sense recursos en situació d'exclusió social. L'objectiu general de l'entitat és promoure processos de reinserció social mitjançant l'atenció, la prevenció i la promoció individual, així com aconseguir la sensibilització de la societat. Ubicat al barri de La Barceloneta (Barcelona), depèn de la Companyia de les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül i des dels seus orígens ha tingut com a finalitat principal l'atenció als més desfavorits. El proper mes novembre, se celebrarà el 35è aniversari de la posada en marxa del primer projecte d'intervenció que, al mateix temps, configura i posa la primera pedra al que avui en dia coneixem com l'Obra Social.

L'edifici de l'Obra Social consta de quatre plantes que ofereixen diferents projectes: el Servei d'Acollida i Orientació (SAO), el servei d'entrega d'aliments (Banc d'Aliments), el centre de dia, l'equip d'acompanyament en centres penitenciaris, el Centre d'Estada Limitada (CEL) i els pisos d'inclusió social.

La vida al carrer és a l'extrem d'una espiral feta de ruptures i pèrdues

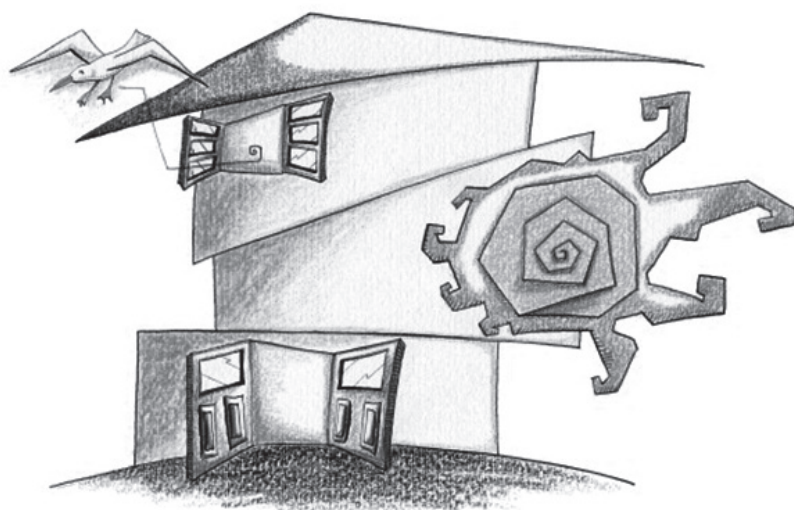
El **Servei d'Acollida i Orientació (SAO)** està orientat a persones en situació d'exclusió social amb problemàtiques d'addiccions, malaltia de SIDA/VIH o d'altres que, a més a més, presenten altres situacions: sense llar, excarcerades o internes en centres penitenciaris, amb greus dificultats d'inserció laboral i amb dificultats en l'entorn familiar. El SAO ofereix atenció social, acolliment en un espai de descans, esmorzar, servei de dutxa, rober, una valoració psicològica i derivació a centres terapèutics de rehabilitació, allotjament, aliments i ajudes econòmiques puntuals i acompanyament a centres penitenciaris.

El **centre de dia** és un servei d'atenció diürna adreçat a persones que han iniciat un procés de millora, des del SAO o derivades de la xarxa de serveis socials de la ciutat de Barcelona. Ofereix seguiment de suport i orientació de la persona en un espai de descans i recuperació, fent una supervisió de la medicació pautaada, oferint menjador, així com tallers i activitats molt diverses.

El **Centre d'Estada Limitada (CEL)** és el servei residencial per a homes convalescents sense llar. Al CEL es dona prioritat a la promoció dels hàbits saludables, la cura del propi cos i la millora de qualitat de vida a partir de la incorporació i responsabilització de les pautes fixades en el tractament mèdic i el seu seguiment. Paral·lelament a la dimensió sanitària es treballa en aspectes de l'àrea personal (habilitats i recursos) i, si el nivell d'autonomia ho permet, en l'àrea formativa/ocupacional, dirigida a la inserció social i/o laboral. En col·laboració amb els treballadors socials externs de referència

assegurem la cobertura de les necessitats bàsiques, la recepció de prestacions econòmiques suficients, l'allotjament, l'assessorament jurídic i la disponibilitat de la documentació necessària, com a requisits previs a la sortida de la persona del centre. En els casos que es consideri oportú, en funció del pla de treball i d'acord amb el treballador social referent, es possibilita la continuïtat en el centre de dia.

Els **habitatges d'inclusió social** representen un acolliment temporal a persones donades d'alta del CEL, SAO o centre de dia, sense llar i sense recursos o amb recursos insuficients i comporten la possibilitat de disposar d'un recurs intermedi entre el centre i l'accés a un habitatge o recurs més estable. Segons els casos atesos, es pot convertir en un habitatge de curta, mitjana o llarga estada. Per alguns residents, la inclusió social pot facilitar el procés d'aprenentatge per a l'autonomia i la convivència que els capaciti cap al pas a un habitatge compartit més estable, pot facilitar també un procés d'aprenentatge per a l'autonomia i la convivència per tal que puguin donar el pas a la inserció social i laboral.

Una bona manera d'entendre la filosofia i l'ideari de l'Obra Social és a través del dibuix que il·lustra aquest text i que és també el logotip del centre³. Tres blocs i una teulada. A la part inferior de la imatge i arran de terra trobem la grisor de l'asfalt, com a símbol d'entrada de les persones que han arribat a una situació límit i que sovint hem descrit amb l'expressió 'tocar fons'. De seguida podem observar unes grans portes obertes que representen el SAO, l'acollida incondicional que esdevé al mateix temps el projecte que dona tot el sentit a la casa. Al SAO arriben persones directament del carrer, sense derivació prèvia i pretén donar una primera atenció i resposta a una necessitat

sempre bàsica. El SAO s'alimenta de l'espai on s'ofereix un complet esmorzar i pel qual passen diàriament entre quaranta i cinquanta persones diferents. Representa el primer bloc de la casa, la base i els fonaments de la mateixa.

Al segon bloc de la casa, hi predomina un gran sol que representa el centre de dia. Ubicat a la segona planta de l'edifici, el sol simbolitza sobretot el procés que fa la persona quan arriba a l'Obra Social després, tal com dèiem abans, de trobar-se en una situació d'exclusió important. El procés pot ser invisible (no procés) o espectacular. És la llum que s'obre o es tanca en funció del moment o l'evolució de cada persona. El centre de dia atén al voltant de cinquanta persones diàries que vénen derivades del SAO o dels serveis d'atenció primària de Barcelona.

A dalt de tot hi trobem el tercer bloc que representa el CEL, il·lustrat amb una finestra d'on surt una gavina que simbolitza l'autonomia, a través del verb volar. La gavina com a símbol del barri marítim de La Barceloneta. La gavina que torna a volar per si mateixa, després de creuar la porta oberta de l'Obra Social i fer procés, o després de recuperar-se d'una convalescència de la salut i, gairebé sempre també, emocional. Al CEL hi resideixen trenta-quatre persones diferents de manera temporal que són derivades principalment des del servei de treball social de tots els hospitals i centres de salut de la ciutat de Barcelona, així com dels serveis socials bàsics d'atenció primària de la mateixa.

A l'Obra Social coneixem de prop com ha anat canviat l'exclusió i els perfils de les persones sense llar. Tot i així, no ha canviat tant com podem arribar a imaginar. Els primers anys, els serveis socials no estaven desenvolupats com els coneixem avui en dia i les persones amb les quals s'intervenien venien després de passar molts anys de marginalitat i precarietat tant pel que fa a l'habitatge com al treball, amb situacions de sensellarisme crònic d'anys i inclús dècades d'evolució. Hi ha hagut llargs períodes d'inestabilitat i també el fenomen de la immigració de la resta de l'Estat. S'han viscut situacions de greu deteriorament físic que eren especialment visibles pel que fa, per exemple, a l'àmbit de la higiene. A dia d'avui i, especialment després de l'impacte de la crisi en què actualment estem immersos, les persones arriben d'una situació més normalitzada, on encara són presents i recents els moments d'estabilitat que implicava el fet de tenir una família, un pis, un vehicle i una feina, que ara han quedat enrere.

Treballem a nivell socioeducatiu perquè les persones ateses que arriben del carrer, que hi han estat vivint o que estan actualment en una situació d'exclusió important, puguin sortir-se'n, tot afrontant la seva realitat i oferint-los totes les eines que tenim a l'abast per tal de superar aquesta etapa. Algunes d'aquestes situacions reflecteixen clarament l'exclusió social, la pobresa extrema, la marginació, la violència i l'aïllament, entre d'altres característiques. Parlem dels residus d'un sistema que el mateix sistema genera, de la desembocadura de la canonada, d'una societat que no acaba de funcionar del tot bé. L'objectiu sempre és el mateix: que la persona no torni

Treballem a nivell socioeducatiu perquè les persones ateses que arriben del carrer puguin sortir-se'n

al carrer, després d'haver compartit l'oportunitat de viure d'una manera digna amb totes les necessitats bàsiques cobertes.

Des de la nostra experiència, sabem que les persones a les quals atenem, pel fet d'haver patit una situació d'exclusió no deixen de tenir unes capacitats; en tenen, però també sabem i veiem que totes soles no poden fer front a les circumstàncies del seu entorn i necessiten suport. Aquest suport pot ser puntual o es pot allargar en el temps; però si posem els elements adequats, la persona és capaç de superar les dificultats adverses i, en definitiva, és capaç de superar-se. A vegades aquest suport és tan simple com la mirada (horitzontal), l'escolta (activa), el contacte (amb tacte) o tan immediat com l'acompanyament al metge. En definitiva, parlem del vincle, el mateix vincle que representa la línia que separa la gavina de la finestra al dibuix de la casa i que representa el lloc de referència. En una altra escala, trobem altres exemples de suports com seria el de disposar d'una renda bàsica suficient per viure de manera autònoma.

Podem ajudar les persones a les quals atenem de moltes maneres, però l'equip de professionals i voluntaris/es de l'Obra Social som més partidaris d'emprar el verb *acompanyar* quan ens referim a aquell sector de la població al qual tendim a invisibilitzar o menystenir, en comptes d'apoderar i traspasar responsabilitats, amb la finalitat que esdevingui protagonista del seu propi procés, perquè sense la implicació i deixant clar que el paper de protagonista el té la pròpia persona, no arribarem a l'autonomia. La gavina mai no tornarà a volar.

Sovint, la distància que separa el voler del saber i del poder és fràgil. És com una línia vermella que és tan fràgil i prima que pot arribar a semblar invisible. En aquest sentit, intervenen múltiples factors com, per exemple, el nivell de conscienciació de cada persona, l'estat cognitiu o mental, el seu moment vital o la seva història de vida, el pes de la seva motxilla i el contingut de la mateixa, les seves habilitats, recursos, etc.

A l'Obra Social, hi ha qui torna a volar, qui n'aprèn o qui es queda estancat. Els diferents projectes socioeducatius esdevenen instruments que ens permeten mesurar el grau d'aprofitament del recurs per part de la persona que hi participa. Una altra eina molt evident són les activitats diverses que es porten a terme per part dels propis educadors o dels i les voluntàries. Ja siguin les classes d'informàtica o les classes de castellà, qualsevol de les dues activitats ens poden donar pistes en el moment de treballar la implicació de la persona a l'hora de fer una recerca laboral a través d'internet o la seva integració al país a través de l'aprenentatge de la llengua. Aprofitar l'oportunitat o aprofitar-se'n del recurs és una qüestió cabdal, com ho és el fet de creure que tota persona està capacitada per fer canvis, a diferents nivells, però que per portar-los a terme necessita l'acompanyament d'algú que l'orienti des de

la proximitat i el respecte a la seva història, que li ofereixi els puntals que li donen suport i el mantenen en peu, la crossa que simbolitza el centre de convalescents (CEL).

Com a educadors/es socials, treballadors/es socials, integradors/es, psicòlegs, tècnics, voluntaris/es o auxiliars, la nostra funció pretén, a més, no perdre la perspectiva de ser adaptables i flexibles com el dibuix de la casa de l'Obra Social, amb la intenció de transformar i millorar el context social, com a agents socials de canvi que som. Ser creatius, tot generant alternatives. La realitat la coneixem prou bé i partim d'una premissa recent: gairebé la meitat de la riquesa mundial està en mans de l'1% de la població més rica, mentre que l'altra meitat es reparteix entre el 99% restant⁴.

David Vázquez Villamor

Educador Social

Membre de l'equip tècnic de l'Obra Social Santa Lluïsa de Marillac

dvazquez@osmarillac.com

-
- 1 *Exclusió social. Dels marges al cor de la societat*. Col·lecció Observatori dels Valors. Fundació Lluís Carulla i ESADE. Barcelona 2008.
 - 2 Obra Social Santa Lluïsa de Marillac. www.osmarillac.org
 - 3 El dibuix i logotip són en color. Vegeu-lo a la web referenciada a la nota 2.
 - 4 Informe *Governar per a les elits: segrest democràtic i desigualtat econòmica*. Oxfam Intermón, 20 de gener de 2014.
-